

6.11.2001

2596/4/99

Ratkaisija: Oikeusasiamies Lauri Lehtimaja

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Pekka Haapaniemi

PÄÄTÖS KANTELUUN HAASTEMIEHEN VIRKAAN NIMITTÄMISTÄ KOSKEVASSA ASIASSA

1 KANTELU

Arvostelette 1.12.1999 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamassanne kantelukirjoituksessa S:n käräjäoikeuden laamannin --- menettelyä haastemiehen virkaan nimittämistä koskevassa asiassa. Kerrotte hakeneenne virkaa, mutta Teitä ei ollut siihen kuitenkaan nimitetty. Virkaa koskeva hakuaika oli päättynyt perjantaina 26.11.1999 ja nimitys oli tapahtunut jo maanantaina 29.11.1999. Ihmettelette, kuinka laamanni oli tänä lyhyenä aikana ehtinyt perehtyä hakemuksiin ja haastatella hakijoita. Laamannin menettely on mielestänne loukannut Teidän ja muiden virkaa hakeneiden oikeutta tasapuoliseen ja yhdenvertaiseen kohteluun.

Olette lähettänyt asiassa myös 4.7.2001 ja 27.7.2001 päivätyt lisäkirjeet.

2 SELVITYS

Laamanni --- toimitti pyynnöstäni tänne selvityksen. Olette antanut sen johdosta vastineenne. Vastine on toimitettu laamanni --- erikseen tiedoksi.

3 RATKAISU

3.1 Oikeusohjeet

Perustuslain 6 §:n mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Valtion virkamieslain 6 §:n mukaan nimittämisen yleisistä perusteista säädetään perustuslaissa.

Perustuslain 125 §:n (entisen hallitusmuodon 86 §) mukaan yleiset nimitysperusteet julkisiin virkoihin ovat taito, kyky ja koeteltu kansalaiskunto.

Valtion virkamieslain 11 §:n mukaan viranomaisen on kohdeltava palveluksessaan olevia virkamiehiä tasapuolisesti niin, ettei ketään perusteettomasti aseteta toisiin nähden eri asemaan syntyperän, kansalaisuuden, sukupuolen, uskonnon, iän taikka poliittisen tai ammattiyhdistystoiminnan taikka muun näihin verrattavan seikan vuoksi.

Käräjäoikeusasetuksen 6 §:n mukaan haastemiehen virkaan vaaditaan sellainen taito ja kyky, jota viran hoitaminen edellyttää.

3.2

Kannanotto

3.2.1

Laamanni --- menettely

Virkanimitysratkaisuun sisältyy aina harkintavallan käyttöä. Tämä harkinta on osittain oikeudellisesti sidottua ja osittain tarkoituksenmukaisuusseikkoihin nojautuvaa. Muodollisen pätevyyden lisäksi arvioidaan hakijan henkilökohtaista kykyä hoitaa menestyksellisesti virkaan kuuluvia tehtäviä.

Haastemiehen virkaan ei laissa ole erityisiä kelpoisuusvaatimuksia. Yleensä haastemiehet ovat pätevyityneet tehtäviinsä hankkimalla käytännön kokemusta ja työhön liittyvää koulutusta.

Haastemiehelle kuuluu tiedoksiantotehtävien hoitaminen toimialueellaan. Haastemiehen virkaa täytettäessä hakijan ansioksi voidaan siten lukea esimerkiksi hyvä paikallisten olojen tuntemus. Yksinään tällainen seikka ei kuitenkaan ole ratkaiseva, vaan tärkeintä on - luonnollisesti erityisten kelpoisuusvaatimusten täyttymisen lisäksi - hakijan ansioiden ja henkilökohtaisten ominaisuuksien muodostama kokonaisuus.

Eduskunnan oikeusasiamies voi laillisuusvalvojana puuttua viranomaisen harkintavallan käyttöön ainoastaan silloin, jos viranomaisen on ylittänyt sille kuuluvan harkintavallan tai muutoin menetellyt lainvastaisesti. Oikeusasiamies ei voi tehdä yksityiskohtaisia ansiovertailuja viranhakijoiden kesken eikä varsinkaan ottaa kantaa siihen, kuka hakijoista olisi tehtävään henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan sopivin.

Saamani selvityksen valossa ei ole aihetta epäillä, että laamanni --- olisi ylittänyt laillisen harkintavaltansa nimittäessään haastemiehen virkaan X:n. Asiassa ei ole myöskään ilmennyt aihetta epäillä, että nimitykseen olisi vaikuttanut lainvastaisia, epäasiallisia perusteita tai että laamanni --- olisi muutoinkaan menetellyt lainvastaisesti.

Yhdyn kuitenkin siihen arvosteluun, jota olette kohdistanut itse nimitysmenettelyyn. Viran hakuaika päättyi perjantaina 26.11.1999 ja nimitys tapahtui jo seuraavana maanantaina 29.11.1999. Selvityksessään laamanni --- on kertonut hankkineensa jo hakuaikana puhelimitse tietoja virkaan nimitetyn sopivuudesta haastemiehen tehtävään. Lisäksi kaksi henkilöä oli käynyt haastattelussa. Selvityksestä ei kuitenkaan ilmene, koska haastattelut olivat tapahtuneet ja keitä haastatellut olivat.

Vaikka nimittävällä viranomaisella on harkintavaltaa myös käytettävän valintamenettelyn osalta, tapahtuneesta nimitysasian valmistelusta voi ulkopuolinen mielestäni saada perustellusti sen kuvan, ettei nimitys ole perustunut *kaikkien* virkaa hakeneiden ansioiden ja heidän henkilökohtaisen sopivuutensa huolelliseen ja tasapuoliseen selvittämiseen.

En sinänsä näe estettä sille, että nimitysasiaa valmistellaan jo hakuajan kuluessa. Tämä voi olla joskus kiireellisessä tapauksessa välttämätöntäkin. Nimitysasian valmisteleminen hakuajana ja nopea nimitys heti hakuajan päätyttyä voi kuitenkin johtaa siihen, että hakuajan loppupuolella virkaa hakenut ei tosiasiallisesti saa - tai ainakaan näytä saavan - samaa kohtelua kuin muut hakijat. Tätä ei voida yhdenvertaisuusperiaatteen ja hyvän hallinnon valossa pitää hyväksyttävänä.

3.2.2

Valitusmahdollisuuden puuttuminen

Kiinnitätte vastineessanne huomiota myös siihen, ettei valtion virkaan nimittämistä koskevasta päätöksestä saa valittaa. Ainoa oikeussuojakeino, joka tällä hetkellä voi johtaa nimityspäätöksen kumoamiseen, on siten ylimääräinen muutoksenhaku. Oikeuskäytännössä nimityspäätöksiä onkin purkuteitse kumottu silloin, jos virkaan nimitetyn ei ole katsottu täyttäneen viran muodollisia kelpoisuusvaatimuksia.

Säännönmukaisen valitustien tai mahdollisesti jonkun muun, uuden oikeussuojakeinin käyttöönotaminen valtion virkanimityksissä on laaja kysymys, johon en tässä yhteydessä voi yksityiskohtaisesti puuttua. Totean kuitenkin, että eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan tulee vuosittain lukuisia virkanimityksiä koskevia kanteluja. Sama koskenee myös valtioneuvoston oikeuskansleria. Oikeusasiamies tai oikeuskansleri ei kuitenkaan voi muuttaa tai kumota nimitysratkaisuja, joten kantelumahdollisuus tarjoaa vain välillistä oikeussuojaa. Saamani tiedon mukaan valtion virkamieslain muutostarpeet ovat selvitettävänä valtiovarainministeriössä. Tällöin otettaneen kantaa myös valitusmahdollisuuden puuttumiseen.

3.3

Toimenpiteet

Kiinnitän laamanni --- huomiota vastaisen varalle siihen, mitä olen edellä esittänyt hakijoiden tasapuolisesta kohtelusta nimitysvalmistelussa. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä vastauksestani.
